

Klimaatnotitie Hattem

2018-2021

Op weg naar een klimaatneutraal Hattem

Raad van Hattem 13 november 2017

Inhoud

Inleiding	2
Achtergrond en aanleiding.....	2
Visie op doelstelling, maatregelen en rol van de gemeente.....	4
Klimaatdoelstelling gemeente Hattem	5
Uitgangspunten van beleid	5
Onderzoek lokale initiatieven	6
Uitvoeringsprogramma 2018 – 2021	7
Scenario's	7
Uitvoeringsagenda: activiteiten en projecten	8
Advies	13
Bijlage 1: samenvatting onderzoek lokale initiatieven duurzame energievoorziening....	14

Klimaatnotitie Hattem 2018-2021

Op weg naar een klimaatneutraal Hattem

Inleiding

Het is tijd voor herbezinning op de gemeentelijke klimaatopgave. Het (regionale) klimaatactieprogramma 2013-2016 is afgerond en het rijk en de provincie verwachten een stevig lokaal antwoord op het landelijke Energieakkoord. De gemeente wil daar graag aan tegemoetkomen en een forse bijdrage leveren aan het proces van energietransformatie. Daarnaast bestaat de wens, geïnspireerd door Samen Hattem, om in de uitvoering nadrukkelijk aansluiting te zoeken bij wat leeft binnen de Hattemse samenleving. Participatie is een kernbegrip in dit proces. De energietransitie komt enkel op tijd tot stand wanneer dit gezamenlijk wordt opgepakt. De gemeente wil deze opgave daarom graag samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties volbrengen.

De herbezinning nam eigenlijk al aanvang in 2015 met een avond "klimaatwinkelen", samen met de raad en ambtelijke adviseurs. De avond bracht inzicht en bouwstenen voor beleid. Deze input, rekening houdend met de in 2016 vastgestelde [Routekaart klimaatneutrale regio Noord-Veluwe](#) en de Gelderse dynamiek rondom het [Gelders Energieakkoord](#), is in deze notitie omgezet in een set uitgangspunten en een lokaal uitvoeringsprogramma voor de aankomende vier jaar. Ook is hierbij het in 2016 in Hattem uitgevoerde onderzoek naar duurzame initiatieven betrokken.

De uitgangspunten vormen, tot nader order, het kader voor de middellange termijn (2030) en zijn tezamen met het uitvoeringsprogramma 2018-2021 ter vaststelling aan de raad. Het college zal vervolgens het uitvoeringsprogramma uitvoeren binnen de door de raad gestelde inhoudelijke en financiële kaders.

Achtergrond en aanleiding

Klimaatverandering door een toename van broeikasgassen in de atmosfeer is een mondiaal proces dat zeer ernstige problemen met zich mee brengt. Doordat oorzaak en gevolg in tijd en ruimte relatief ver uit elkaar liggen én de oorzaak divers en versnipperd is, kenmerkt de klimaatproblematiek zich als complex milieuprobleem; zeker ook sturingstechnisch.

Deze thematiek ligt inmiddels aan de basis van diverse verdragen en akkoorden (internationaal, nationaal, regionaal). De intentie om de toename van broeikasgassen af te remmen en deze zelfs daadwerkelijk terug te dringen is bij overheden vrijwel unaniem aanwezig.

Teneinde de (inter)nationale klimaatdoelstellingen te behalen nam de Sociaal-Economische Raad (SER) in 2013 de taak op zich om te komen tot een [Energieakkoord voor duurzame groei](#). Eind 2013 sloten meer dan 40 organisaties, waaronder VNG, IPO en rijksoverheid, dit SER Energieakkoord. De energie-ambities voor rijk, provincie en gemeenten zijn hiermee op hoofdlijnen bepaald: jaarlijkse energiebesparing, toename van het aandeel duurzame energie, vermindering van de CO₂-uitstoot en uiteindelijk een klimaatneutrale energievoorziening in 2050. Voor een deel zal de rijksoverheid zelf maatregelen nemen. Het

gaat dan bijvoorbeeld om stimuleringsregelingen ten behoeve van grootschalige duurzame energieopwekking, het bereiken van een toekomstbestendige energie-infrastructuur, hoe om te gaan met de Europese emissiehandel en de toekomst van kolencentrales. De lokale overheden hebben in het energieakkoord ook taken toebedeeld gekregen. Afsproken is dat de Wet milieubeheer, op het aspect handhaving energiemaatregelen, meer aandacht krijgt. Het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed wordt ook als taak van de gemeenten gezien. Daarnaast heeft de lokale overheid een belangrijke rol als stimulator, facilitator, verbinder en verstrekker van informatie. Deze taak moet minimaal opgepakt worden in de vorm van een energieloket (dit komt later in het uitvoeringsprogramma uitvoeriger aan bod).

De provincie heeft op haar beurt de SER-doelstellingen overgenomen en nam voor verdere uitwerking hiervan de ontwikkeling van een routekaart op in de [Omgevingsvisie](#). De provincie had binnen dat kader behoefte aan inzicht in de regionale en lokale klimaatambities. Dit leidde tot het verzoek van de provincie aan de regio's om regionale routekaarten te maken.

In RNV-verband is vervolgens een [Routekaart klimaatneutrale regio Noord-Veluwe](#) vastgesteld. De SER-doelstelling is hierin nogmaals onderschreven. Gestreefd wordt naar een klimaatneutrale energievoorziening in 2050. Ofwel in 2050 draagt het totale energieverbruik in de regio niet langer bij aan het proces van klimaatverandering; de regionale energievraag is in balans met de regionale (duurzame) energieproductie. Dit kan door te besparen op energieverbruik, alsmede door binnen de grenzen van de regio zoveel mogelijk duurzame energie op te wekken. In de doelstelling is tevens ruimte gelaten om een resterend deel (regionale vraag blijft toch groter dan het aanbod) te mogen compenseren door middel van import van groene energie van elders, danwel het compenseren van CO₂-uitstoot middels aanplant van bomen. De regionale routekaart is nog geen concreet uitwerkingsplan. Voor de periode 2017-2021 zijn echter wel een aantal regionale projecten voorgedragen om in samenwerking met de provincie op te pakken. De projecten zijn in lijn met de afspraken en verwachtingen uit het SER-energieakkoord. Een tweetal projecten zal in elk geval regionaal gezamenlijk worden uitgevoerd, te weten "Energieloket Veluwe Duurzaam" en "Energiebesparing bij bedrijven".

Ondertussen is ook een provinciaal energie akkoord gesloten; het Gelders Energieakkoord (GEA). Dit akkoord omvat veel van dezelfde doelstellingen en is daarnaast vooral een instrument om alle Gelderse betrokkenen te verenigen. De provincie is hierin een belangrijke speler, omdat de provincie op basis van het GEA bepaalde regionale projecten wil (mede)financieren. Hattem is op dit moment via de regio Noord Veluwe vertegenwoordigd bij het GEA.

Hattem wenst, binnen de gemeentelijke mogelijkheden, bij te dragen aan de oplossing van de klimaatproblematiek. Bij de klimaatwinkelsessie (2015) bleek bij de Hattemse raad het gevoel voor urgentie aanwezig. De behoefte om iets te doen, daadwerkelijk bij te dragen wordt duidelijk gevoeld. De sessie gaf tegelijkertijd meer inzicht in welke strategie en wegen de raad daarbij voor zich ziet.

Visie op doelstelling, maatregelen en rol van de gemeente

De klimaatproblematiek is grootschalig en complex. De gemeente wil graag bijdragen aan de oplossing ervan en voldoen aan de taakverwachtingen uit het SER-energieakkoord.

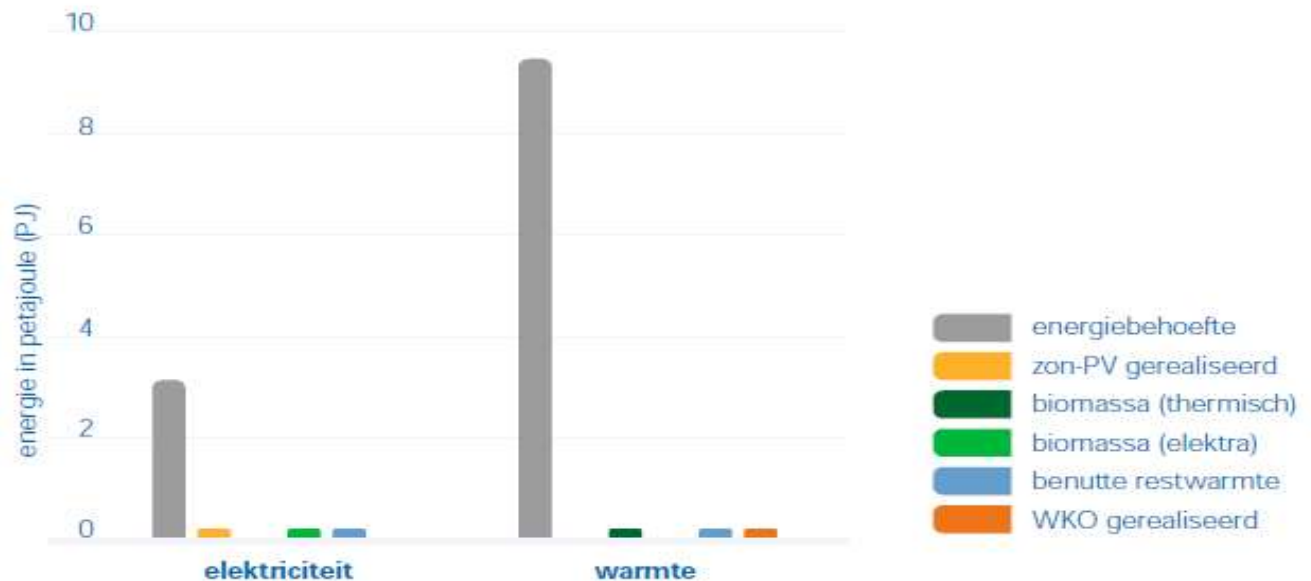
Tegelijkertijd is duidelijk dat de gemeente slechts een speler is in een veld vol verschillende actoren, waarin ze het niet altijd voor het zeggen heeft. De directe invloed van de gemeente op de samenleving en op de (oplossing van de) klimaatproblematiek is hierdoor in bepaald opzicht beperkt.

Het blijft echter van belang datgene te doen dat wél binnen de gemeentelijke mogelijkheden ligt. Binnen die mogelijkheden kan vervolgens besloten worden hoe snel en hoe intensief dat wordt gedaan. Om te peilen hoe hier in de raad over gedacht wordt is de raadsessie "klimaatwinkelen" georganiseerd in 2015. Tijdens die sessie is gesproken over de huidige Hattemse energiesituatie. En wat de discrepantie is tussen de huidige situatie en de gewenste situatie (klimaatneutrale energievoorziening). Duidelijk is dat ondanks de inspanningen van overheid, bedrijven en inwoners, de afgelopen jaren nog geen trendbreuk is ontstaan. Het energieverbruik blijft (enigszins vertraagd) toenemen. De opwekking van duurzame energie blijft daarbij achter. Onderstaande grafiek (bron: [regionale routekaart](#)) laat zien hoe de energievraag zich momenteel nog verhoudt tot het aanbod van duurzame energie.

Klimaatwinkelen met klimaatkaarten

Grafiek 1: energiebehoefte en aanbod duurzame energie

Vervolgens is in de raadsessie gesproken over welke maatregelen genomen kunnen worden en hoeveel die per saldo bijdragen aan klimaatneutraliteit. Raadsleden gingen in groepen puzzelen met de mogelijke maatregelen. In een eerste sessie om te komen tot klimaatneutraliteit in 2050. Daarna in een tweede sessie om de tussendoelstelling voor 2030 te halen. Duidelijk werd dat het geen gemakkelijke opgave is om de doelstellingen te bereiken. Eigenlijk kan geen maatregel onbenut blijven.

Gezien de nationale en internationale kaders en gezien en gehoord hebbende de argumenten uit de raadsessie wordt het volgende voorgesteld: de gemeente neemt de doelstelling die eerder ook al in de regionale routekaart is geformuleerd over als lokale doelstelling. Dit is conform de doelstelling van het SER-energieakkoord.

Klimaatdoelstelling gemeente Hattem

Gestreefd wordt naar een klimaatneutrale energievoorziening in 2050, of eerder indien mogelijk; Ofwel in 2050 draagt het totale energieverbruik in Hattem niet langer bij aan het proces van klimaatverandering; de Hattemse energievraag is in balans met de Hattemse (duurzame) energieproductie.

Dit kan door te besparen op energieverbruik, alsmede door binnen de grenzen van de gemeente zoveel mogelijk duurzame energie op te wekken. In de doelstelling is tevens ruimte gelaten om een resterend deel (lokale vraag blijft toch groter dan het aanbod) te mogen compenseren door middel van import van groene energie van elders, danwel het compenseren van CO₂-uitstoot middels aanplant van bomen.

De gemeente gaat op weg naar een klimaatneutrale energievoorziening en neemt eerst 2030 als horizon. Aangenomen wordt dat met behulp van nieuwe technieken (nu nog niet bekend) de aanpak van de CO₂-uitstoot versneld en efficiënter kan worden aangepakt naarmate de stand van de techniek voortschrijdt in de toekomst.

Uitgangspunten van beleid

Bij de uitvoering van klimaatbeleid, energieprojecten en ander relevant beleid in de komende jaren moet rekening gehouden worden met de volgende feiten en uitgangspunten:

- Ruim draagvlak bestaat voor de kleinschalige toepassingen van zonnepanelen; de rol van de gemeente wordt hierbij gezien als motiverend en faciliterend. Daar waar de gemeente zelf kan handelen omdat het de eigen bedrijfsvoering of het eigen vastgoed betreft wordt dit ook noodzakelijk geacht. De unaniem aangenomen motie van februari 2016 betreffende zonnepanelen op gemeentelijke vastgoed, onderstreept de wens voor een meer actief-faciliterende rol in dat specifieke geval. Uit de motie sprak tevens de wens om zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed, onder meer middels participatie, ten gunste van de samenleving te laten komen.
- Ruim draagvlak bestaat voor de grootschalige toepassing van zonnepanelen, zij het in mindere mate dan bij de kleinschalige toepassing. Hier wordt de rol van de gemeente vooral gezocht in motiveren en eventueel faciliteren daar waar het de ruimtelijke procedures betreft.
- Energiezuinige woningbouw blijkt een belangrijke pijler te zijn, met breed draagvlak. Financiën en regelingen worden hierin evenwel verwacht van het rijk en de

woningbouwcorporatie zelf. Ofwel, de rol van de gemeente wordt hier vooral gezien als faciliterend en motiverend.

- Maatschappelijk vastgoed vormt hierop een uitzondering. Hier wordt de rol van de gemeente actiever voorgesteld. Zeker waar het vastgoed in bezit én in gebruik is door de gemeente zelf.
- Biomassa-toepassingen kunnen op draagvlak rekenen, echter zijn de toepassingsmogelijkheden in Hattem beperkt of al benut.
- Het draagvlak om vernieuwingen door te voeren in de openbare ruimte, meer specifiek waar het de openbare verlichting betreft, bleek eerder al zeer groot. Bij het vaststellen van het openbare verlichtingsplan in 2012 is door de raad met nadruk gekozen voor het vooruitstrevend scenario.
- Het verduurzamen van mobiliteit kan ook rekenen op een breed draagvlak. Het aandeel van CO₂-uitstoot van verkeer is in Hattem groot. Dit komt doordat Hattem gelegen is nabij twee grote verkeersaders. De mate waarin de gemeente hier invloed op kan uitoefenen is echter gering. De hoop is dat hier middels landelijke regelgeving en stimuleringskaders de uitstoot wordt teruggebracht. Ook hier is de gemeentelijke rol voornamelijk motiverend en faciliterend (plaatsen van laadpalen i.s.m. Allego bijvoorbeeld).
- Belangrijk is te weten dat er zeer weinig draagvlak bestaat voor de toepassing van grootschalige windenergie. Hoewel er begrip was voor het inzetten van de techniek om de uiteindelijke doelstelling te halen, was de wens dit dan pas in een zo laat mogelijke fase te doen. Hiermee is dit voor de middellange termijn dan ook een standpunt om rekening mee te houden in de uitvoering.
- Burgerinitiatieven moeten actief en warmhartig worden ondersteund, ook hier wordt de kracht uit de samenleving waar mogelijk benut (conform uitgangspunten Samen Hattem). De inmiddels opgerichte lokale duurzaamheidscoöperatie [PoweredbyHattem](#) is hiervan een mooi voorbeeld.

Onderzoek lokale initiatieven

Na de klimaatwinkelsessie, in aanloop naar deze notitie, was de mogelijkheid daar om een onderzoek te laten uitvoeren naar lokale initiatieven in de gemeente Hattem. Het onderzoek was intensief en uitvoerig. Gezocht werd naar initiatieven binnen de Hattemse samenleving (bedrijven; inwoners; stichtingen; overheden) op het gebied van duurzame energieproductie (of besparing). Er moest sprake zijn van een "burgerinitiatief" dat voorbij het eigen belang van de initiatiefnemer ging, daadwerkelijk een bijdrage zou kunnen leveren aan de klimaatdoelstellingen. Minder dan verwacht, slechts één enkel initiatief bleek de toets te doorstaan. Het ging toen nog over de oprichting van een lokale energiecoöperatie. Inmiddels een feit. Hoewel het maar één initiatief betrof was het wel meteen het initiatief waar je als gemeente op hoopt. Veel gemeenten investeren namelijk heel veel geld en uren in het "doen ontstaan" van een dergelijke coöperatie. Hattem heeft het geluk dat dat niet nodig is. Het scriptieonderzoek heeft zich vervolgens gericht op hoe de gemeente deze coöperatie het beste kan ondersteunen. Het advies is om hier een proactieve faciliterende rol aan te nemen. Dit advies is overgenomen in het uitvoeringsprogramma. Ten tijde van het opstellen van deze notitie wordt al samengewerkt met de coöperatie met betrekking tot een zonnepanelenproject op maatschappelijk vastgoed. En is een convenant in ontwikkeling om de samenwerking tussen de gemeente en coöperatie vorm te geven voor de komende vier jaar.

Uitvoeringsprogramma 2018 – 2021

Nu de doelstelling is bepaald en de voorkeursstrategie en rolname bekend, kan invulling worden gegeven aan een uitvoeringsprogramma. Het uitvoeringsprogramma is logischerwijs deels een continuering van bestaande activiteiten; deze zijn op dit moment vooral regionaal georiënteerd en georganiseerd en komen voort uit de regionale klimaatactieprogramma's (KAPI en KAPII) en regiocontracten van 2009-2012 en 2013-2015. Daarnaast worden nieuwe projecten/acties voorgesteld en tot slot worden een aantal nog te onderzoeken mogelijkheden aangeboden.

De meeste acties kunnen met een bepaald verschil in intensiteit en focus worden uitgevoerd; wat weer zijn weerslag heeft in benodigde uren en financiën. De elementen worden in een logische samenhang weergegeven in drie scenario's; Basis, Lokaal Sterk en Regionaal Vooruitstrevend. Hierbij wordt ambtelijk geadviseerd voor de aankomende vier jaren het scenario "Lokaal Sterk" te kiezen en het college dit scenario te laten uitvoeren. Hieronder worden eerst globaal de drie scenario's geschetst. Bijbehorend worden geraamde kosten in een tabel weergegeven. Daarna wordt in meer detail ingegaan op de activiteiten of projecten die de komende jaren binnen het uitvoeringsprogramma worden uitgevoerd.

Scenario's

Hieronder worden drie scenario's geschetst waarbinnen activiteiten in een logische samenhang worden uitgevoerd; Basis, Lokaal Sterk en Regionaal Vooruitstrevend.

Basis

Kern van dit scenario is het behouden van het huidige activiteitsniveau zoals dit is voortgekomen uit voorgaande uitvoeringsprogramma's en de regionale samenwerking. Hieraan moet minimaal extra budget worden toegevoegd ten behoeve van het voortzetten van het energieloket als nieuwe gemeentelijke taak. Daarnaast wordt een bescheiden bedrag geraamd voor het verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering (vastgoed, wagenpark, energiebeheer). Ook voor het inspelen op lokale kansen en ontwikkelingen is een beperkt budget beschikbaar.

Lokaal Sterk

Dit scenario onderscheidt zich van het basis-scenario doordat intensiever wordt ingezet op lokale initiatieven en kansen. Het budget voor lokale projecten en initiatieven wordt verhoogd van 5.000 naar 10.000 euro. Dit conform de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport uit 2016 "Hattem voor duurzame energie". Mochten zich kansen voordoen (Powered by Hattem, maar ook eventuele andere initiatieven) dan is de handelingsruimte groter en kan meer impact worden verkregen. Ook wordt in dit scenario budget opgenomen voor educatie op het gebied van klimaat en duurzaamheid. Scholen kunnen hiermee op deze thema's een minimale ondersteuning van de gemeente verwachten. Binnen dit scenario past ook een actieve lokale, op participatie gerichte netwerkbenadering. Omdat de gemeente meer te bieden heeft kan ook actiever ondersteund worden. Zo levert energie vanuit de Hattemse samenleving gebundeld met energie vanuit het gemeentehuis een win-win situatie op en wordt een initiatief een stap verder geholpen.

Regionaal Vooruitstrevend

Dit scenario is toegevoegd omdat veel klimaatprojecten regionaal zijn georiënteerd, of voortkomen uit ideeënvorming op provinciaal niveau. Naast de activiteiten die omschreven

zijn in Basis en Lokaal Sterk, zal Hattem in dit scenario sterker inzetten op samenwerking in regio('s). Actieve deelname aan het GEA kan regionaal resulteren in een hogere impact van regionale projecten. Hattem is momenteel slechts via RNV en IGEV bij het GEA betrokken. Gemeente Hattem zou kunnen kiezen voor een meer uitgesproken rol en belang in deze Gelderse ontwikkeling. Deelname aan GEA in de vorm van sponsoring is reeds aan de gemeente als verzoek voorgelegd. Het GEA vraagt daarnaast een minimale jaarlijkse bijdrage van 1000 euro per gemeente.

Aan het IGEV, ook een belangrijke regionale samenwerkingsvorm, doet Hattem maar ten delen mee. De kosten zijn daardoor momenteel beperkt tot 6000 per jaar. Als Hattem ook wil deelnemen aan het bedrijven-ondersteunende deel van IGEV – zodat IGEV ook daadwerkelijk bedrijven in Hattem kan ondersteunen met duurzaamheidsonderzoeken en advisering, dan zal Hattem het complete bedrag van 14.835 euro per jaar moeten betalen. Daarnaast zou in dit scenario ook onderzocht kunnen worden of samenwerking met (Kennispoort) Zwolle op dit vlak wellicht van belang kan zijn voor Hattem. In dit scenario is daarom het budget voor klimaatadviesing regionaal voor de jaren 2019-2021 verhoogd. Een versterking van deze relatie gaat ongetwijfeld gemoed met hogere gemeenschappelijke kosten.

Tabel 1: Meerjarenbegroting Klimaatuitvoeringsprogramma 2018 - 2021 per scenario in €						
	BASIS		LOKAAL STERK		REGIONAAL VOORUITSTREVENDE	
	2018	2019 -2021	2018	2019 -2021	2018	2019 -2021
Ruimtelijke plannen procedures	0	0	0	0	0	0
Energieoket + communicatie	11700	15700	11700	15700	11700	15700
Lokale projecten/initiatieven	5000	5000	10000	10000	10000	10000
Klimaatadviesing regionaal	5200	5200	5200	5200	5200	7500
Innovatiecentrum IGEV	6000	6000	6000	6000	6000	15000
Gelders Energie Akkoord (GEA)	1000	1000	1000	1000	3000	3000
Verduurzamen bedrijfsvoering	5000	5000	5000	5000	5000	5000
Handhaving energiematr.	0	0	0	0	0	0
Educatie klimaat & energie	0	0	1500	1500	1500	1500
Totaal	33900	37900	40400	44400	42400	57700

Uitvoeringsagenda: activiteiten en projecten

Er zijn globaal drie scenario's geschetst. De uitvoeringspraktijk van deze scenario's wordt gevormd door reeds bestaande activiteiten, aangevuld met een aantal nieuwe of nader te onderzoeken elementen. Hieronder komen deze in meer detail aan bod.

Ruimtelijke plannen, procedures en de Omgevingsvisie

Een belangrijk deel van de uitvoering krijgt vorm binnen andere beleidsdisciplines; de kosten die hiermee samengaan vallen binnen de daarvoor reeds bestaande budgetten. Daarom wordt hiervoor bij deze notitie niet apart/extra budget aangevraagd.

De in deze notitie opgenomen uitgangspunten (pagina 5) zijn bij het opstellen en uitvoeren van ander gemeentelijk (veelal ruimtelijk) beleid van belang, zoals bij het opstellen van het Verkeers- en vervoersplan en de omgevingsvisie. Daarnaast vormen zij een richtlijn en soms het kader waarbinnen ruimtelijke initiatieven vorm kunnen krijgen. Samen met onder meer Liander wordt in de ruimtelijke projecten gekoerst op een klimaatneutrale en aardgasloze samenleving. Bij nieuwe projecten zal in afstemming met Liander bekeken worden of het

aanleggen van een gasnet nog wenselijk is, of dat een verouderd gasnet mogelijk zelfs al verwijderd kan worden (afhankelijk van leeftijd, andere potentiële energiebronnen e.d.). De invoering van de Omgevingswet brengt met zich mee dat straks voor de gehele gemeente een Omgevingsvisie wordt opgesteld. In die visie komen alle sectorale beleidsplannen integraal samen. De inhoud van deze notitie vormt een directe bouwsteen voor de Omgevingsvisie.

Klimaatrelevante onderdelen zoals inpassing (grootschalige) duurzame energietoepassingen en zongerichte verkaveling krijgen hierin straks een duidelijke plek. Het omgaan met klimaatverandering wordt klimaatadaptatie genoemd. Bij klimaatadaptatie moet worden gedacht aan alle ruimtelijke aanpassingen die noodzakelijk zijn om de gevolgen van de klimaatcrisis op te vangen. Hier gaat het om bijvoorbeeld het realiseren van voldoende waterberging en voorzieningen waardoor extreme warmte minder schade doet (schaduw en water in gebouwde omgeving). Ook dit element wordt, in samenwerking met het waterschap, meegenomen in de Omgevingsvisie. Bij de invoering en uitvoering van de omgevingswet is participatie, net als bij de uitvoering van het klimaatbeleid, een centraal begrip. Het proces van implementatie van de Omgevingswet is reeds opgestart.

Energieloket en communicatiecampagne:

Alle gemeenten in Nederland hebben inmiddels een energieloket, of zijn dit aan het creëren. Deze nieuwe gemeentelijke taak komt voort uit het Energieakkoord en de ondertekening hiervan door de VNG. Het betreft een digitaal, maar in de toekomst mogelijk ook bemenst, loket waar iedereen informatie kan inwinnen over het verduurzamen van de woning ten gunste van een lager energieverbruik. Ook communiceert Veluwe Duurzaam over bestaande regelingen en subsidies. Het realiseren van een loket is voor individuele gemeenten een zeer kostbare en arbeidsintensieve taak. Daarom is door rijk (VNG) en provincie gestuurd op regionale samenwerking in deze. In RNV-verband is afgelopen jaar gewerkt aan het verbreden van de al bestaande website van [Veluwe Duurzaam](#) naar een energieloket. De kosten lagen door de subsidie vanuit het rijk (via VNG) tijdens de ontwikkeling op nul euro. Echter was bij de start al duidelijk dat de subsidiering in de loop van de tijd zou wegvallen. De subsidie wordt afgebouwd naar nul en daarom moet voor de komende jaren rekening gehouden worden met stijgende kosten. De indicatieve kosten voor een energieloket zijn provinciebreed middels een kengetal gesteld op €0,77 (2018), oplopend naar €1,00 (2019) per inwoner. In 2017 en 2018 is hiervoor nog subsidie verkrijgbaar bij de provincie via het GEA. Het loket kost de gemeente Hattem de komende jaren van 4500 euro in 2017 oplopend naar 8000 euro in 2018 en 12.000 in 2019 en verder. Dit laatste betreffen structurele kosten.

Ook wordt de komende jaren vanuit dit loket experimenteel een nieuw instrument ingezet, het energieadviesgesprek. Dit gesprek wordt op locatie gevoerd door een onafhankelijk energieadviseur. De kosten van het gesprek bedragen 200 euro en worden gedeeld door de afnemer en de gemeente. Ingeschat wordt dat in Hattem per jaar rond de 25 gesprekken zullen plaatsvinden. Voorgesteld wordt om hiervoor per jaar een bedrag van 2500 euro beschikbaar te stellen.

Energieloket

“Voortkomend uit de regionale routekaart heeft de Regio Noord Veluwe recentelijk een energieloket geopend via het platform Veluwe Duurzaam. Bij dit energieloket kunnen inwoners en bedrijven van de gemeenten, die onder de regio vallen, terecht met vraag en aanbod op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Via dit regionale energieloket kunnen bewoners informatie vinden over duurzame mogelijkheden binnen hun gemeente. Hierbij moet gedacht worden aan mogelijkheden voor subsidies en duurzaamheids-leningen.

Het platform Veluwe Duurzaam toont veel gelijkenis met een regionale ondersteuningsstructuur zoals die in het energieakkoord beschreven is. Want door dit platform wordt informatie gegeven aan inwoners en ondernemers. Tevens is het mogelijk voor verschillende partijen uit de samenleving om elkaar door middel van dit platform te bereiken, dit zorgt voor verbinding”.

Bron: Hattem voor duurzame energie, scriptieonderzoek G. van Dijk 2016

Het energieloket Veluwe Duurzaam is meer dan enkel een vraagbaak. Vanuit het loket en het team Veluwe Duurzaam wordt actief gewerkt aan een lokaal netwerk van bedrijven en geïnspireerde bewoners. Dit netwerk wordt vervolgens ingezet voor het enthousiasmeren van meer bedrijven en bewoners. Het betreft hierdoor daadwerkelijk een loket voor en door inwoners en bedrijven. Daarnaast kan Veluwe Duurzaam ingezet worden bij participatieve projecten en bijeenkomsten. Informatie over energieverbruik ten behoeve van lokale projecten wordt onder meer verkregen via de [Klimaatmonitor](#) en Liander. In de opgave naar een klimaatneutrale, maar onder meer ook een aardgasloze samenleving is Liander een belangrijke partner.

Duurzame Huizenroute en Communicatie duurzaamheid (ingebod in Energieloket)

Sinds 2011 neemt Hattem deel aan de Duurzame Huizenroute. Dit is een inmiddels landelijke campagne waarbij bewoners hun verduurzaamde huis open stellen voor bezoek. Daarnaast draagt Hattem bij aan het uitrollen en in stand houden van de doorlopende communicatiecampagne "Veluwe Duurzaam" (website en nieuwsbrief), die naast aspecten van duurzame bouw ook andere issues (regionaal) onder de aandacht brengt en verbindt. In alle drie de scenario's worden deze twee modules gecontinueerd. De jaarlijkse kosten hiervan bedragen 1200 euro.

Zonatlas (ingebod in het energieloket):

De zonatlas is een door provincie Gelderland ontwikkelde tool (2014) waarmee woningeigenaren kunnen zien hoe geschikt hun dak is voor de plaatsing van zonnepanelen. Het instrument is inmiddels niet meer gesubsidieerd maar wordt momenteel gezamenlijk betaald via de RNV. Vanaf 2018 zal de gemeente dit product individueel moeten afnemen óf stoppen met het bieden van deze dienst. Op dit moment kan verwacht worden dat tegen die tijd door Milieuentraal een vergelijkbaar, kosteloos, instrument ter beschikking wordt gesteld. Daarom zijn kosten voor de Zonatlas (of een vergelijkbare tool) op dit moment niet in de budgetten voorzien.

Lokale projecten/initiatieven:

Om in te kunnen springen op lokale kansen en initiatieven wordt een budget beschikbaar gehouden. Dit is een flexibel budget dat aangewend wordt indien daadwerkelijk kansen voorbij komen. Participatie is hierin een kernbegrip. Te denken valt aan het faciliteren van een bewonersavond over het samen oppakken van een energieproject. Of het ondersteunen van een lokale actie van de woningbouwcorporatie. Het budget á 10.000 euro ter ondersteuning van de lokale energiecoöperatie, zoals geadviseerd vanuit het in 2016 uitgevoerde scriptieonderzoek, zit hierbij inbegrepen. In het scenario Basis wordt hiervoor

Hattem voor duurzame energie

Onderzoek naar initiatieven met betrekking tot duurzame energievoorziening in de gemeente Hattem

Conclusie en aanbevelingen

De conclusie van dit onderzoek is dat de gemeente Hattem het beste de faciliterende benadering kan kiezen ten aanzien van het ondersteunen van het initiatief PoweredByHattem. Door deze benadering wordt de kracht van het initiatief benut en heeft de gemeente met name een rol op het moment dat er ondersteuningsvragen komen.

Er wordt de gemeente Hattem geadviseerd de volgende maatregelen te nemen:

- Het beschikbaar stellen van een jaarlijks budget van €10.000,- voor de periode van vier jaar, om de faciliterende benadering vorm te kunnen geven. Dit budget kan ingezet worden ter ondersteuning van initiatieven op het gebied van duurzame energievoorziening. Dit kan bijvoorbeeld door uit dit budget bijeenkomsten of kleinschalige onderzoeken te betalen. Na vier jaar dient geëvalueerd te worden of dit budget bijdraagt aan het succes van initiatieven en of de hoogte van het budget juist is.*
- Het aanwijzen van een coördinator voor PoweredByHattem. Het is raadzaam om binnen het cluster ruimte een ambtenaar te belasten met de taak om als contactpersoon met de coöperatie op te treden. Deze coördinator is ook verantwoordelijk voor het werk dat intern binnen de gemeentelijke organisatie, ten behoeve van de coöperatie, gedaan moet worden.*
- Het beëindigen van de subsidieregeling voor zonnepanelen. Door het beëindigen van de subsidie op zonnepanelen wordt de kans vergroot, dat inwoners van Hattem aansluiting zullen zoeken bij initiatieven die PoweredByHattem ontwikkeld.*
- Het inventariseren van de beschikbare gronden en daken voor zonnepanelen. Door deze gronden en daken te inventariseren, kan mogelijk een locatie geboden worden aan PoweredByHattem om een zonnepark te bouwen. Dit is van toepassing op het moment dat een zonnepark op het H2O-bedrijventerrein niet realiseerbaar blijkt.*

Bron: Hattem voor duurzame energie, G. van Dijk 2016

wat minder, namelijk 5000 euro gereserveerd, in het scenario Lokaal Sterk en Regionaal Vooruitstrevend 10.000 euro.

Tijdens de looptijd van dit uitvoeringsprogramma wordt ook onderzocht op welke wijze de gemeente kan en wenst deel te nemen aan en kan samenwerken met de lokale energiecoöperatie. Voor de eerstkomende jaren wordt hiervoor in elk geval een convenant opgesteld. Daarnaast zal de gemeente alert blijven op mogelijke andere initiatieven op het gebied van duurzame energie (onder meer via Samen Hattem).

Klimaatadvisering regionaal:

Om de samenwerking regionaal voor te bereiden en te coördineren en om gezamenlijke opdrachten aan derden te faciliteren en begeleiden, is bij de RNV een klimaatcoördinator in dienst. Onder meer de eerder genoemde [Routekaart klimaatneutrale regio Noord-Veluwe](#) is een gezamenlijk product dat onder deze coördinatie tot stand is gekomen.

Dit onderdeel wordt momenteel door de Regio Noord Veluwe verzorgd tegen betaling van een bedrag naar inwonertal. Voor Hattem vallen de jaarlijkse kosten hierdoor relatief gunstig uit. De Regio Noord Veluwe zal echter vanaf 2018 niet meer in de huidige vorm bestaan.

Hoe de regionale samenwerking vanaf dan vorm zal krijgen is nu nog niet bekend. Voorgesteld wordt om in elk geval rekening te houden met gelijkblijvende kosten voor regionale coördinatie, afstemming en samenwerking (5200 euro per jaar). Deze kosten worden binnen alle drie de scenario's opgenomen. Enkel in het scenario Regionaal Vooruitstrevend is voor de jaren 2019-2021 een stijging van deze kosten voorzien omdat in dat scenario toegewerkt gaat worden naar meer en/of intensievere samenwerking op de Veluwe dan wel in een andere regio. Te verwachten valt dat daarmee de kosten voor regionale samenwerking stijgen. Het betreft hier structurele kosten.

Innovatiecentrum Groene Economie Noord-Veluwe IGEV:

In regionaal verband hebben de RNV-gemeenten in 2010 besloten tot ontwikkeling van een [Innovatiecentrum Groene Economie Noord-Veluwe](#). Dit centrum heeft een adviserende en ondersteunende functie ten aanzien van bedrijven en grootschalige groene ontwikkelingen. Daarnaast worden kennisbijeenkomsten georganiseerd. Op basis van een verdeling van kosten naar inwoner zou Hattem komen op een totaalbudget van 14.835 euro. Maar op dit moment betaalt Hattem slechts ten dele mee (en doet daarmee ook niet aan alle IGEV-projecten mee). Binnen het basis-scenario wordt voorgesteld het budget voor IGEV te houden op 6000 euro tot en met 2021. Voor het bedrag van 6000 euro wordt meegedeeld in de projecten kennisplatform en netwerkevents. Ook het project dat zich richt op de voorlichting van bedrijven over de wettelijk verplichte energieprestaties (Energiebesparing bij Bedrijven) zal worden afgenomen bij IGEV in 2018. Dit project komt voort uit het landelijk en Gelders Energieakkoord en is opgenomen in de regionale duurzaamheidsagenda. Enkel in het scenario Regionaal Vooruitstrevend wordt het budget verhoogd naar de volle 14.835 euro. De dienstverlening aan ondernemers en bedrijven in het kader van duurzame en innovatieve projecten wordt dan hoger. De vraag blijft vooralsnog of Hattemse bedrijven hiermee geholpen zijn of dat gezocht moet worden naar een ondersteuningsvorm die beter past bij het netwerk van Hattemse ondernemers.

Deelname GEA

Het Gelders Energieakkoord (GEA) is een beweging om alle Gelderse betrokkenen (overheid/ markt/ maatschappelijk middenveld) te verenigen en met hen samen te werken aan de klimaatdoelstellingen. De provincie is hierin een belangrijke speler en aanjager. Daarnaast zal de provincie op basis van het GEA bepaalde regionale projecten willen (mede-) financieren. Hattem is op dit moment via de Regio Noord Veluwe vertegenwoordigd bij het GEA. Nu de regio vanaf 2018 niet langer bestaat zal de gemeente zelfstandig deel gaan

nemen aan het GEA. De minimale bijdrage is 1000 euro per jaar en is opgenomen in het scenario Basis en Lokaal Sterk.

Maar het GEA biedt meer. Er worden dikwijls bijeenkomsten georganiseerd, gemeenten kunnen actief bijdragen aan discussie-“tafels” en deelnemen aan projecten (nog niet gepland). Enkel in het scenario Regionaal Vooruitstrevend is hiervoor 3000 euro extra gereserveerd. Naast geld zou een grotere betrokkenheid bij het GEA personele uren kosten.

Verduurzamen bedrijfsvoering:

Het klimaatneutraal maken van de gemeentelijke bedrijfsvoering vergt een planmatige aanpak. De bedoeling is te komen tot een integrale klimaatneutrale bedrijfsvoering. Hieronder vallen uiteenlopende zaken, onder meer het vastgoed, het wagenpark en het energieverbruik. Om hiermee een begin te maken is voor de periode 2018 – 2021 5000 euro per jaar geraamd. Uit dit budget kunnen onderzoeks- en advieskosten voor onder meer maatwerkadviezen per gebouw worden betaald. Maatwerkadviezen kunnen gebruikt worden voor het verduurzamen van de meerjarenonderhoudsplannen van het gemeentelijk vastgoed. Ook zal dit geld worden aangewend om te komen tot een voorstel voor energiemanagement en een meer systematische bedrijfsinterne milieuzorg. De benodigde investeringen om uiteindelijk daadwerkelijk de gewenste verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed en de gemeentelijke bedrijfsvoering tot stand te brengen komen later opnieuw aan de orde voor besluitvorming. Ook hierbij is het uiteraard mogelijk een bepaalde fasering aan te brengen in het bereiken van klimaatneutraliteit en zodoende de kosten te spreiden over meerdere jaren.

Het punt van zonnepanelen op daken van gemeentelijke vastgoed, zoals dit ook aan de orde is gesteld bij de unaniem aangenomen motie van februari 2016, onderstreept de wens voor een meer actief-faciliterende rol in dat specifieke geval. Uit de motie sprak tevens de wens om zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed, onder meer middels participatie, ten gunste van de samenleving te laten komen. Een mogelijkheid is nu om dit te realiseren in samenwerking met duurzaamheidscoöperatie Powered by Hattem. Dit onderdeel komt aan bod in het op te stellen convenant; maar vergt ongetwijfeld per situatie en uitvoeringsproject een andere invulling.

Handhaving Wet milieubeheer

In het energieakkoord is afgesproken dat de Wet milieubeheer, op het aspect energiemaatregelen, meer aandacht krijgt. Waar het IGEV zich inzet op de voorlichting en communicatie rondom dit thema wordt van de handhaving (ODNV en gemeente) verwacht dat de energiemaatregelen bij controles (nog) duidelijker aan de orde worden gesteld. Voor Hattem is berekend dat deze inzet de komende jaren een kostenstijging met zich meebrengt. In 2018 zal de provincie de helft van de kostenstijging betalen en komt er voor de gemeente Hattem ongeveer 2500 euro bij. Vanaf 2019 moet de gemeente rekening houden met een stijging van rond de 5000 euro (op kengetal uitgerekend). Deze kosten vallen niet onder klimaatbeleid maar onder vergunningverlening en handhaving. En worden daarom in de scenario's gesteld op nul euro (zie tabel 1).

Educatie klimaat en energie:

Naast het communiceren over duurzame energie en energiebesparing wordt ook ingezet op educatie over klimaat en energie op scholen. In het scenario Lokaal Sterk en Regionaal Vooruitstrevend wordt hier 1500 euro voor ingezet. Dit geld wordt gebruikt indien bij de onderwijsinstellingen een vraag bestaat naar ondersteuning en/of het opzetten van een gezamenlijke actie binnen het thema klimaat.

Samen Hattem Klimaatneutraal

Gemeente Hattem wil heel graag een bijdrage leveren aan het voorkomen van de klimaatcrisis en de gemeente wil dat heel graag doen in samenwerking en in connectie met alle Hattemse inwoners, bedrijven en organisaties. De gemeente wil hier vorm aan geven door open te staan, mee te denken en mee te werken aan ideeën en initiatieven vanuit die samenleving. In 2016 is daarom actief onderzocht waar binnen de Hattemse samenleving aanknopingspunten bestaan voor een gezamenlijk optreden (zie ook bijlage 1). Het aanknopingspunt dat dusver in elk geval gevonden is de lokale duurzaamheidscoöperatie Powered by Hattem. Samen met deze partij wordt momenteel een convenant opgesteld waarbij tevens gekeken wordt naar het voornemen om in samenwerking bijeenkomsten te organiseren voor bedrijven/maatschappelijke organisaties en inwoners. De bijeenkomsten zullen in eerste instantie met nadruk gaan over de verduurzaming van het Hattems energieverbruik; hoe kunnen inwoners en bedrijven meedoen en bijdragen aan deze beweging. Maar naar verwachting zullen deze bijeenkomsten ook fungeren als ophaalnet voor duurzame ideeën in de breedte van dat begrip en concrete aanknopingspunten voor samenwerking.

Advies

Geadviseerd wordt om de uitgangspunten, zoals geformuleerd op pagina 5 en 6, als kader voor de middellange termijn (2030) vast te stellen. Deze uitgangspunten zijn ook direct van belang in de opmars naar een omgevingsvisie. Daarnaast wordt geadviseerd om het scenario Lokaal Sterk te kiezen als uitvoeringsrichting tot en met 2021. Het is een scenario dat goed past bij de mogelijkheden van een wat kleinere gemeente zoals Hattem; niet te ver voorop lopen, maar redelijkerwijs doen wat (lokaal) binnen de praktische en financiële mogelijkheden ligt. Met dit scenario wordt daarnaast meer nadruk gelegd op het versterken en benutten van de krachten en ontwikkelingen binnen de gemeente Hattem zelf. Lokale initiatieven worden warm onthaald en ondersteund, want juist dáár liggen kansen om samen meer te bereiken dan alleen. Juist daar wil en kan de gemeente het verschil maken.

Bijlage 1: samenvatting onderzoek lokale initiatieven duurzame energievoorziening

Hattem voor duurzame energie

Onderzoek naar initiatieven met betrekking tot duurzame energievoorziening in de gemeente Hattem

Auteur: Gerald van Dijk
Plaats: Hattem
Datum: 01-07-2016

Voorwoord

Deze notitie is een korte samenvatting van het onderzoek dat gedaan is naar initiatieven op het gebied van duurzame energievoorziening in de gemeente Hattem. Dit onderzoek is uitgevoerd als afstudeeronderzoek in het kader van de opleiding Bedrijfskunde MER aan Christelijke Hogeschool Windesheim te Zwolle. Het onderzoek is uitgevoerd in twintig weken, in de periode van februari tot juni 2016. Mijn dank gaat uit naar iedereen die bijgedragen heeft aan dit onderzoek; mensen die ik heb mogen interviewen, de mensen die kritisch mee hebben gedacht en de medewerkers van de gemeente Hattem.

Gerald van Dijk
01-07-2016

Notitie initiatieven duurzame energievoorziening Hattem

Deze notitie beschrijft in het kort het onderzoek dat gedaan is naar initiatieven op het gebied van duurzame energievoorziening in de gemeente Hattem. Allereerst zullen de aanleiding en achtergronden van het onderzoek beschreven worden, gevolgd door de probleem- en doelstelling. Vervolgens is beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd. De resultaten zijn in hoofdlijnen beschreven met in kaders enkele belangrijke punten die naar voren kwamen in de casestudy's. Tot slot zijn de conclusie en aanbevelingen samengevat weergegeven.

Aanleiding

De aanleiding voor dit onderzoek is de onderzoeksvraag die bij de gemeente Hattem opkwam, bij het opstellen van de klimaatvisie en het lokale uitvoeringprogramma naar aanleiding van de regionale routekaart. De gemeente Hattem heeft de wens dit programma aan te laten sluiten op dat wat er in Hattem speelt op het gebied van duurzame energie. Omdat er geen zicht was op initiatieven op dit gebied, is dit onderzoek uitgevoerd.

Achtergronden

Belangrijke achtergronden van dit onderzoek zijn het landelijke energieakkoord dat in 2013 gesloten is en de regionale routekaart die de Regio Noord-Veluwe heeft opgesteld. Deze beide documenten beschrijven hoe de verduurzaming van de energievoorziening van respectievelijk Nederland en de Regio Noord-Veluwe gestalte moet krijgen. Een belangrijk aspect hierin, is de mate waarin ruimte geboden wordt aan burgerinitiatieven. Inwoners en ondernemers hebben een grote rol bij het uitvoeren van de verduurzaming. Ook de gemeente Hattem heeft de wens meer ruimte te bieden aan initiatief uit de samenleving. Dit krijgt mede gestalte in het project 'Samen Hattem'.

Dit ruimte bieden aan initiatieven uit de samenleving past in de nieuwe rol van de overheid. De overheid is in mindere mate bepalend, maar dient meer ruimte te bieden aan initiatieven uit de samenleving.

Probleem- en doelstelling

De centrale vraag van dit onderzoek luidt: *Op welke wijze kan de gemeentelijke organisatie Hattem, de initiatieven met betrekking tot duurzame energievoorziening in de gemeente benutten of ondersteunen?*

De doelstelling van het onderzoek is dat de gemeentelijke organisatie inzicht krijgt in de initiatieven die inwoners, organisaties of ondernemers in Hattem nemen op het gebied van duurzame energie. Daarnaast is een doel te adviseren over de wijze waarop deze initiatieven door de gemeentelijke organisatie ondersteund of benut kunnen worden. Ook is het creëren van draagvlak en het mobiliseren van mensen een onderliggende doelstelling van dit onderzoek.

Methoden

Allereerst is onderzoek gedaan naar de burgerinitiatieven die er binnen Hattem zijn op het gebied van duurzame energievoorziening. Dit is onderzocht door middel van deskresearch en door het interviewen van verschillende stakeholders binnen de gemeente Hattem.

Gepoogd is om vanuit allerlei delen van de Hattemse samenleving stakeholders te interviewen. Hierdoor werd de kans op het vinden van initiatieven gemaximaliseerd. Vervolgens is onderzoek gedaan naar de wijze van ondersteuning van burgerinitiatieven. Allereerst is hiervoor deskresearch uitgevoerd. Gedurende het onderzoek kwam het initiatief van een lokale energiecoöperatie in oprichting, veelvuldig naar voren. Vervolgens is het onderzoek meer specifiek op lokale energiecoöperaties gericht. Dit is gedaan door middel van deskresearch en het doen van enkele casestudy's. Om data voor deze casestudy's te verkrijgen, is onder andere een interview afgenomen met de betreffende energiecoöperaties en de betrokken gemeenten. Er zijn een drietal casestudy's gedaan; de EigenWijkse Energie Coöperatie (Wijk bij Duurstede), de Deventer Energie Coöperatie (Deventer) en Coöperatieve Vereniging Duurzaam Menterwolde (Menterwolde).

Resultaten

Het onderzoek naar burgerinitiatieven op het gebied van duurzame energievoorziening binnen de gemeente Hattem, heeft geresulteerd in het vinden van het initiatief 'PoweredByHattem'. Dit betreft een lokale energiecoöperatie in oprichting. Aanleiding voor de start van deze coöperatie is het idee om een zonnepark te bouwen op het H2O bedrijventerrein. De coöperatie zal in september 2016 een bijeenkomst houden voor Hattemers die interesse hebben in deze coöperatie.

Ondersteuning van initiatieven

Wanneer gekeken wordt naar de wijze waarop de gemeente Hattem initiatieven kan ondersteunen zijn er drie benaderingen te onderscheiden; de stimulerende benadering, de faciliterende benadering en coproductie. (Bron: Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I., & Bakker, J. (2013). *Burgers maken hun buurt*. Den Haag: Platform 31)

De stimulerende benadering

Deze benadering kenmerkt zich door een actieve rol van de overheid bij het realiseren van bewonersinitiatieven. Door middel van ondersteuning door professionals, namens de overheid, wordt gepoogd bewoners te bewegen om initiatieven te ontplooiën. Vaak wordt er veel geld beschikbaar gesteld voor de initiatieven. Deze benadering is een intensieve stimuleringsvorm. (Bron: Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I., & Bakker, J. (2013). *Burgers maken hun buurt*. Den Haag: Platform 31, p.25)

Casestudy: EigenWijkse Energie Coöperatie

Sinds 2013 is de EigenWijkse Energie Coöperatie actief in Wijk bij Duurstede. De groep initiatiefnemers wil een bijdrage leveren aan de energietransitie.

Activiteiten

- Levering duurzame energie en gas
- Collectief zonnepanelen project
- Plaatsing zonnepanelen op schooldak

Huidige rol van de gemeente

- Faciliterende rol
- Duurzaamheidscoördinator die contact heeft met de coöperatie

De faciliterende benadering

Deze benadering kenmerkt zich door een grote mate van terughoudendheid. Het onderliggende idee is dat initiatieven vanuit de bewoners zelf komen en de ondersteuningsvraag pas in een later stadium komt. De ondersteuning in deze benadering gebeurt met name naar aanleiding van de behoefte die initiatiefnemers hebben. Deze benadering is passend wanneer er binnen een groep initiatiefnemers voldoende kennis en vaardigheden aanwezig zijn om een initiatief op te starten. (Bron: Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I., & Bakker, J. (2013). *Burgers maken hun buurt*. Den Haag: Platform 31, p.28-29)

Casestudy: Deventer Energie Coöperatie U.A.

De Deventer Energie Coöperatie is eind 2012 opgericht met als overkoepelend doel om een bijdrage te leveren aan een klimaatneutraal Deventer in 2030.

Activiteiten

- 2 windmolens waarvan de coöperatie voor 25% eigenaar is
- Levering van groene stroom
- Collectieve zonnepanelen via postcoderoosproject (nog uit te voeren)
- Energieloket

Huidige rol van de gemeente

- Faciliterende en ondersteunende rol
- Energieloket uitbesteedt aan de Deventer Energie Coöperatie

Coproductie

Coproductie is een benadering waarbij er een samenwerking tot stand komt tussen een instantie en bewoners. In het geval van coproductie heeft de betrokken instantie een belang bij het succes van een initiatief, waardoor ondersteuning van de bewoners meer vanzelfsprekend lijkt. Bij een gemeente kan dit bijvoorbeeld betekenen dat een initiatief bijdraagt aan een, voor de gemeente belangrijke, doelstelling. Er is in deze benadering sprake van een vorm van partnerschap tussen de partijen. (Bron: Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I., & Bakker, J. (2013). *Burgers maken hun buurt*. Den Haag: Platform 31, p.30)

Casestudy: Duurzaam Menterwolde

Duurzaam Menterwolde is eind 2013 opgericht. De coöperatie komt voort uit een werkgroep die zich bezighield met zonnepanelen.

Activiteiten

- Plannen van een zonnepark volgens de postcoderoosregeling

Huidige rol van de gemeente

- Meedenken en faciliterende rol middels ureninzet

Wanneer we meer specifiek kijken naar de ondersteuning van een lokale energiecoöperatie, is te zien dat er een grote rol is voor de betrokken ambtenaar. Daarnaast is soms sprake van spanning tussen de gemeente en de energiecoöperatie. Deze spanning zit in de mate waarin een gemeente een energiecoöperatie wil betrekken bij het realiseren van doelstellingen, versus het behouden van de zelfstandigheid van de coöperatie.

De casestudy's lieten zien dat de ondersteuning door gemeenten in de beginfase plaatsvond door middel van stimuleren (Deventer), of dat er vrijwel geen rol was doordat de initiatieven zelfstandig ontstonden (Wijk bij Duurstede en Menterwolde). In alle drie de gevallen hanteert de gemeente momenteel hoofdzakelijk een faciliterende benadering ten aanzien van de energiecoöperatie.

Voor de gemeente Hattem zijn er drie mogelijkheden om het initiatief PoweredByHattem te ondersteunen. Dit kan door middel van de stimulerende benadering, in dit geval zullen er veel geld en uren beschikbaar gesteld worden om het initiatief te ondersteunen. Ook is ondersteuning middels de faciliterende benadering mogelijk, in dit geval zal de gemeente met name inspelen op ondersteuningsvragen van de coöperatie. Tot slot kan de gemeente middels coproductie de coöperatie ondersteunen, in dit geval zal de gemeente samen gaan werken met de coöperatie om gemeentelijke doelen te realiseren.

Conclusie en aanbevelingen

De conclusie van dit onderzoek is dat de gemeente Hattem het beste de faciliterende benadering kan kiezen, ten aanzien van het ondersteunen van het initiatief PoweredByHattem. Door deze benadering wordt de kracht van het initiatief benut en heeft de gemeente met name een rol op het moment dat er ondersteuningsvragen komen.

Er wordt de gemeente Hattem geadviseerd de volgende maatregelen te nemen:

- Het beschikbaar stellen van een jaarlijks budget van €10.000,- voor de periode van vier jaar, om de faciliterende benadering vorm te kunnen geven. Dit budget kan ingezet worden ter ondersteuning van initiatieven op het gebied van duurzame energievoorziening. Dit kan bijvoorbeeld door uit dit budget bijeenkomsten of kleinschalige onderzoeken te betalen. Na vier jaar dient geëvalueerd te worden of dit budget bijdraagt aan het succes van initiatieven en of de hoogte van het budget juist is.
- Het aanwijzen van een coördinator voor PoweredByHattem. Het is raadzaam om binnen het cluster ruimte een ambtenaar te belasten met de taak om als contactpersoon met de coöperatie op te treden. Deze coördinator is ook verantwoordelijk voor het werk dat intern binnen de gemeentelijke organisatie, ten behoeve van de coöperatie, gedaan moet worden.
- Het beëindiging van de subsidieregeling voor zonnepanelen. Door het beëindigen van de subsidie op zonnepanelen wordt de kans vergroot, dat inwoners van Hattem aansluiting zullen zoeken bij initiatieven die PoweredByHattem ontwikkeld.
- Het inventariseren van de beschikbare gronden en daken voor zonnepanelen. Door deze gronden en daken te inventariseren, kan mogelijk een locatie geboden worden aan PoweredByHattem om een zonnepark te bouwen. Dit is van toepassing op het moment dat een zonnepark op het H2O-bedrijventerrein niet realiseerbaar blijkt.